

MEĐUNARODNI CENTAR ZA PODVODNU ARHEOLOGIJU PROVODI ISTRAŽIVANJA NA RTU

Na potopljenom trgovačkom jedrenjaku iz 17. stoljeća pronadjeni topovi i staklene perlice

To je bila neka trgovačka ruta. Perlice su muranske, a staklo istočnjačko i moguće da je brod plovio prema Veneciji, da uzme te perlice ili obrnuto. Tek smo počeli i kopamo prvu sondu. Kada dodete na morsko dno, vidite te topove koji su totalno obrasli, i tu i tamo nekakva sitnica. Sve se to može istražiti, objašnjava Luka Bekić

PIŠE Lara BAGAR

U podmorju rta Franina, južno od Pule, ovih je dana radno i, dade se naslutiti, uzbudljivo. Međunarodni centar za podvodnu arheologiju iz Zadra obavlja podvodna arheološka istraživanja na potopljenom jedrenjaku iz 17. stoljeća koji je prevezio teret staklenog posuda i perlica, potvrdio nam je Luka Bekić iz Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru.

Cijeli projekt financira Ministarstvo kulture. Prošle godine izvidjeli su situaciju te izradili detaljan plan nalazišta, dok je ove godine prioritet pionirski poduhvat pokušaja zaštite željeznog topa.

Dugogodišnja pljačka

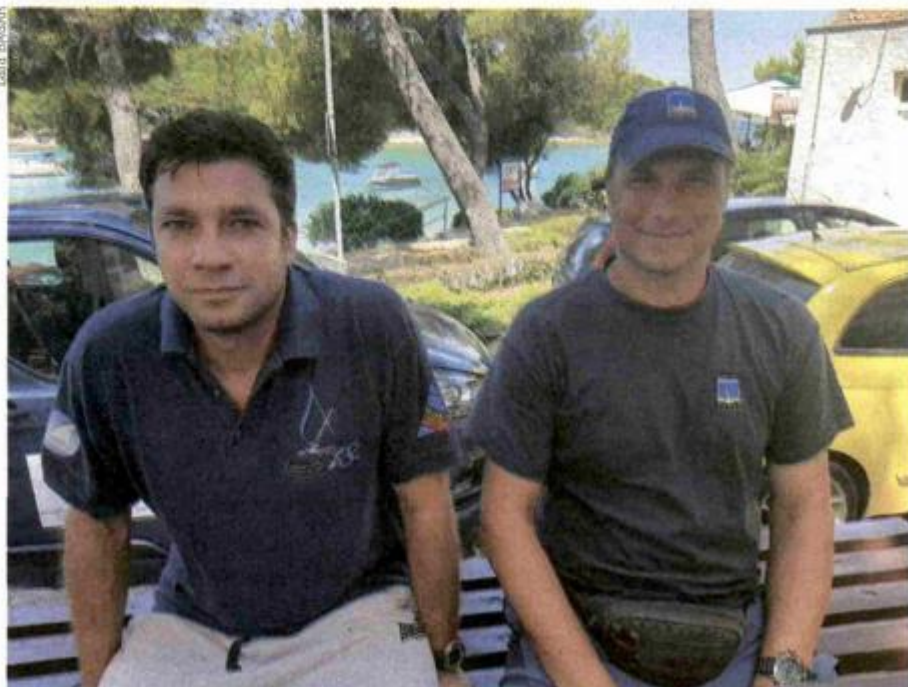
- Na dnu su vidljivi topovi i sidra koji su pripadali brodu, a arheološka ekipa je vrlo zainteresirana i za ostatke drvene brodske konstrukcije. Ovogodišnja su istraživanja nastavak prošlogodišnje kampanje, a s obzirom na očite tragove pljačkanja nalazišta, ovo je i utrka za spas naše podvodne kulturne baštine, istaknuo je Bekić.

Pljačke pod morem, nažalost, nisu novijeg datuma.

- Brodovi se već desetljećima pljačkaju. Prošle smo godine ovdje

Istraživački arheološki tim

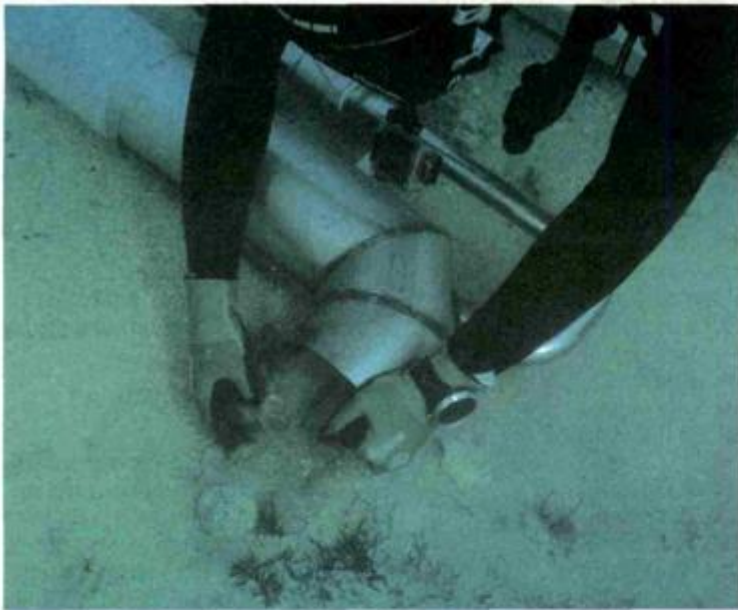

Igor Mihajlović i Luka Bekić

ODNU ARHEOLOGIJU IZ ZADRA 'RANINA, JUŽNO OD PULE

Pronađeni top od lijevanog željeza značajno je otkriće

Pod morem mogu raditi najviše 45 minuta

radili prvi put, u međuvremenu, najvjerojatnije u proljeće, prije našeg dolaska, netko je uz sjeverni dio napravio rupe i raskopavao ne bi li se domogao nekih predmeta. Svjesni smo da se desetljećima pljačka i prikupljanje neke stvari, ali očito da taj proces pljačke nije završio te se i ove godine nastavio, objašnjava Bekić.

Napominje da je nalazište zaštićeno i na listi kulturne baštine Hrvatske te pod zaštitom Ministarstva kulture. Na njemu se ne smije roniti bez posebne dozvole Ministarstva kulture. Stoga arheološka ekipa apelira na mještane i ribare koji ondje prolaze, ako primijete da neko roni, da obavezno prijave policiji i Lučkoj kapetaniji.

- Ministarstvo kulture inače ima sustav koncesija za takva nalazišta (poput "Barona Gaucha"). To znači da ronilački centri smiju tamo dovesti ljude, ali samo u dogovoru

s Ministarstvom kulture. Ronilački centri preuzimaju odgovornost za posjetitelje te je nedopustivo da posjetitelj raskopava prilikom svog posjeta, ali kad Ministarstvo kulture zna tko obilazi lokalitet, zna se kome obratiti ako se nešto raskopava. Međutim, u ovom trenutku, koliko je meni poznato, niti jedan ronilački centar od Ministarstva kulture nije uzeo koncesiju. Svi koji u vlastitom aranžmanu odlaze na zaštićeno nalazište, koje je još u sustavu koncesije, zapravo krše zakon. Ne možemo kazati da svi ronionci devastiraju, ali svakako krše zakon o koncesijama na kulturnom dobru od Ministarstva kulture. Mi itekako podržavamo da ljudi posjećuju lokaciju, ali na organiziran način, poručio je Bekić.

Dolazak na teren je pokazao da su pljačkaši dosta toga odnijeli i ostavili krhotine.

Pronađeni stakleni eksponati

- Nema veze, i po tim loncima ćemo znati kakve su te zdjelice bile. Neobično je jer te zdjelice najvjerojatnije nisu venecijansko staklo, već istočnog porijekla. To je bila neka trgovačka ruta. Perlice su muranske, a staklo istočnjačko i moguće da je brod plovio prema Veneciji da uzme te perlice ili obrnuto. Tek smo počeli i kopamo prvu sondu. Kada dođete na morsko dno, vidite te topove koji su totalno obrasli, i tu i tamo nekakvu sitnicu. Sve se to može istražiti, kaže Bekić.

Veliki jedrenjak

Riječ je o velikom jedrenjaku s puno jedara, zbog velikih topova dužine 20 metara.

- Kada je legao na dno, udario je, moguće, u neki od otoka i rtova i počeo je primati more u sebe i počeo tonuti. Za istraživanje je važno kako je udario u dno i kako

se polegnuo. Sve ovisi o tome kako je legao jer sve što je ostalo u zraku kisik je potaknuo morske organizme - alge, crve koji su pojeli na što su naišli, a pod pijeskom je, 'ajmo kazati, konzervirano jer nije bilo živih organizama. Brod ne leži na dnu kao u crtićima, već je sačuvan dio u pijesku iz kojeg ćemo dobiti priču, objašnjava Bekić.

Na projektu radi s kolegama iz arheološkog instituta u Berlinu. Pod morem fizički ne mogu biti puno, najviše 45 minuta.

- Drvo koje sada otvaramo, moramo i zatvoriti. Konzervacija drvene brodske konstrukcije je izrazito dugotrajan i skup posao, između ostalog, bilo bi teško podići velike segmente konstrukcije u jednom komadu, gdje bi mjesecima trajalo rastavljanje, dizanje, konzervacija i restauracija svakog pojedinog ele-

Neki pljačkaju za kućnu vitrinu

Prije odlaska na brod otkrivaju nam da je hrvatsko podmore bogato.

- U Hrvatskoj postoji bogata tradicija ronjenja, gdje se ozbiljno roni od 1960-ih godina. Za većinu pozicija se jako dobro zna i dosta je opljačkano, tako da današnji arheolozi istražuju već opljačkana nalazišta, osim ako su jako duboka, a ona su nepristupačna rekreativcima, pljačkašima, kaže Bekić.

A tko pljačka, pitamo. "Oportunisti kada nešto nađu, prvo stave u džep, odnesu doma i onda to stave u vitrinu. A postoje i oni koji idu po narudžbi. No, pljačkanje se prorijedilo zahvaljujući kontroli policije i kapetanije, a i svijest je veća. Nekada je bila filozofija - što nađeš pod morem, to je tvoje", veli.

menta da bi se kasnije sastavljalo, objašnjava.

Kaže da stručna ekipa provodi i neke pionirske zahvate podvodne konzervacije topova, koji će omogućiti posjetiteljima, odnosno ronioncima uživanje u ovom podvodnom kulturnom dobru. Nakon odrađenog posla, topovi će ostati pod morem, bit će u puno boljem stanju jer su do sada bili obrasli. Zaključujemo, bit će to pravi muzej pod morem.

Stari Grci kralji topove

Na projektu sudjeluje i najveći stručnjak za topove u Hrvatskoj Igor Mihajlović, viši konzervator-arheolog iz Hrvatskog restauratorskog zavoda. Sredinom tjedna pokušao je na topu pronaći oznake težine koje bi dale zaključiti jesu li su to engleski ili venecijanski topovi. To je još uvijek minuciozan istraživački posao i ne može se točno procijeniti. Tek za pet godina iskopat će toliko velik prostor i doći do toliko predmeta da će moći donijeti i neke zaključke, otkrivaju stručnjaci.

- Za sada su dokumentirana tri lijevana željezna topa. Problem je kod ovakvih nalazišta, koja su na neki način devastirana ili ilegalno opljačkana, da najčešće što prvo nestane s terena su brončani topovi, jer je bronca bila vrlo vrijedna i visokokvalitetna u to vrijeme, a i dan-danas je. U ovom slučaju ne znamo je li na ovom brodu bio neki manji brončani top. Za sada su tu tri od lijevanog željeza uobičajenih dimenzija, oko dva metra dužine. Topovi nemaju specijalne oznake, lijevani su za nekog trgovca. Kod njih je dobro što nisu lijepi i vrlo brzo zarastu te izgledaju kao neki amorfnu cilindri. Neiskusnom oku to ne izgleda kao top. A ovisi i o poziciji, gdje se razvija flora i fauna. Kada bi neki brod potonuo na nekoj poziciji koja je ovako relativno plitka, i u 16. stoljeću su se vadili topovi. Ljudi su dovodili ronionce na dah iz Grčke i oni su bili plaćeni po težini brončanog topa. Bronca ne hrđa, za razliku od željeza, otkiva intrigantne detalje Mihajlović. Kaže da lijevani topovi datiraju s kraja 16. stoljeća, tada su se pojavili posredstvom engleskih trgovaca i gusara.